

században, most úgy számolják, hogy 2038-ban éri el a 9 milliárdot, és utána hamarosan tetőzik.

A népszámszabályozás számos etikai kérdést vet fel, előre is elnézést kérek, hogy én elsősorban a környezeti szempontokat tartom szem előtt, mikor megfogalmazok néhány markáns állítást: 1. A Föld népességének növekedését minél előbb meg kell állítani. 2. A születendő gyerekek számának diktatórikus korlátozása nem helyesíthető. 3. Az ismeretek és a fogamzásgátlás eszközeinek terjesztésével a nők családtervezéshez való jogát kell biztosítani – a legszegényebb országokban is. 4. A Magyarországra és az európai országok jelentős részére jellemző lassú népességfogyás a korfa eltolódása miatt egyre nagyobb társadalmi gondokat fog okozni, mindent egybevéve mégis pozitív jelenség.

6. A hatékonyság kérdése

Amory Lovins és felesége, L. Hunter Lovins, az amerikai Rocky Mountain Intézet munkatársai és Ernst von Weizsäcker, a németországi Wupperthal Intézet alapítója 1998-ban adta ki Factor4 című könyvüket (a címet „4-es szorzónak” fordíthatnánk). Gyakorlati példákat adtak arra, hogy meglévő technológiákkal hogyan lehet ugyanazt a végterméket negyedannyi anyag és energia felhasználásával előállítani. A példák között a passzívház, hosszú életű bútorok és egy Alpokban eltöltött nyaralás is szerepel. A Wupperthal Intézet nevéhez fűződik az ökológiai hátizsák modell is, Schmidt-Bleek professzor dolgozta ki, aki eredetileg kémikus. Ahhoz, hogy egy terméket előállítsunk, a természetből nyert anyagokra és energiára van szükségünk. Egy bonyolult termék, mondjuk egy autó gyártásához szá-

mos országból bányásznak ki nyersanyagokat, hogy aztán nagy távolságokra szállítsák, feldolgozzák, s végül beépítsék őket. Eközben minden lépésnél rengeteg hulladék keletkezik. Így lesznek egyre nehezebbek az ökológiai hátizsákok. Az elektronikai termékek is rendkívül sokat falnak fel a természetből. Egy okostelefon saját tömegénél 600-szor nehezebb ökológiai hátizsákot cipel magával. 1 kg nyers gyapot előállításához egyes országokban 30-40 tonna vizet használnak fel. Ezért lehet egy 10 dkg-os póló ökológiai hátizsákja több mint 4500 kg. A cél természetesen az, hogy a termékek ökológiai hátizsákja drasztikusan csökkenjen.

Schmidt-Bleek alapította a *Factor 10 Intézetet*, amelynek a nevéből már sejtiük, hogy a 10-szeres hatékonyság-javítás szükségességét hirdeti, és annak lehetőségességét vizsgálja. A professzor az ökohatékonyság javítása érdekében nem csupán új technológiákat és gyártási folyamatokat javasol, hanem szakpolitikai és adózási kérdéseket is felvet. Nyilvánvalónak tartja, hogy a munkaerő járulékaikról a természeti erőforrásokra kellene áttérni az adókat. Ha ezt sikerülne elérni, más lenne a világ. A környezettudatos gondolkozó embereket természetesen az foglalkoztatja, hogy mit kellene ahhoz tenni, hogy a nyilvánvalóan pusztuláshoz vezető folyamatokat leállítsuk. Ebből a szempontból kénytelenek vagyunk igazat adni Schmidt-Bleeknek, aki azt mondja, hogy a földi élet csak úgy válhat fenntarthatóvá, ha a kormányok lépnek. Ők azok, akik a gazdasági kereteket megváltoztathatják, és az árakba is beépíthetik a környezeti terheket. A rendszerszemlélet hiányát a városi vízhasználat is világosan tükrözi. A 20. század második felében szerte a bolygón több száz-

millió épületben kellett volna kiépíteni az esővíz hasznosító vezetékeket – mondja a német kutató. Érthetetlen, hogy a WC-k öblítésére óriási költségekkel megtisztított ivóvizet használunk, a lezúduló esővíz pedig többnyire csak bajt okoz, még a parkok öntözésére sem használjuk fel. Azt már én teszem hozzá, hogy ehhez kapcsolódik egy egészen abszurd jelenség. A kiváló minőségű vezetékes vizet sokan nem hajlandók meginni, helyette inkább autóval vagy gyalog PET-palackba csomagolt ásványvizet cipelnek haza, amelynek fogyasztása a legtöbb helyen kicsit egészségtelegebb, mint a vezetékes vízé. A példa azt is mutatja, hogy nem minden az államon múlik. Vízvezetékrendszert aligha tudunk építeni, de az ásványvizet otthagyhathatjuk a hipermarketek polcain. A szokások megváltozása az egyéneken és az őt körülvevő társadalmon is múlik. Nem láttam, de több híradásban beszámoltak arról, hogy Amerikában számos előkelő vendéglőben nem ásványvizet, hanem gyönyörűen csiszolt kancsóba töltött csapvizet szolgálnak fel. Észak-Európában is elhitték az emberek, hogy a csapvíz legalább olyan jó, mint az ásványvíz. Lehet, hogy ez Magyarországon is megtörténhet?

Gadó György Pál

A fentiekben a szerző Fogyasztói szokásaink és életvitelünk következményei címen megjelent tanulmányának 4. fejezetét közöltük rövidítve, a 7-8. pont nélkül. A hivatkozott irodalom jegyzékét is tartalmazó eredeti tanulmány forrása: Kodácsy-Simon Eszter (szerk.): Értelmes szívvel. Etikai témák az evangélikus oktatásban. Luther Kiadó, Budapest, 2016.

A nagy éhezés előtt

Katasztrófa fenyeget Afrikában

A világ évtizedek óta nem látott humanitárius katasztrófa előtt áll, és a hatalmasok közönyösen nézik ezt. Afrika több államában húszmillió ember halhat kegyetlen éhhalált a következő időszakban. Emberek által okozott, brutális tragédia körvonalazódik.

„Minden eszközzel rendelkezünk ahhoz, hogy ma el-tüntessük a világból az éhezést. Nagy csalódás, hogy nem tesszük meg”, írta másfél évvel ezelőtt Az éhezés c., 845 oldalas könyvében Martin Capparos argentin

újságíró. E tételének bizonyítéka ma is érvényben van: „A világ népessége az utóbbi ötven évben több mint a duplájára nőtt, de az élelmiszer-termelés több mint háromszorosára.”

Miért kiáltanak hát segítségért a kenyai pásztorok, mivel nem tudnak már enni adni gyerekeiknek? Miért éheznek százezrek az olyan olajban gazdag országokban, mint Nigéria, vagy éppen Dél-Szudánban? Mi a baj Szudánban, Szomáliában vagy Jemenben? Világszerte

800 millió embernek miért nincs még mindig elég enni-valója, ha egyszer létezik elegendő élelmiszer?

Öt fejlemény felelős ezért, s ezek jelenleg kölcsönösen erősítik egymást Afrika válságövezetiben.

Háború és erőszak

Azokban az államokban, amelyekben az emberek mostanság különösen szenvednek az éhínségtől, külföldi hatalmak, ellentmondást nem tűrő, gyakran diktatórikus uralkodók és terrorcsoportok hadakoznak egymással, brutális módon. Még hat éve sincs, hogy Dél-Szudánban önálló államot kiáltottak ki, nagy reményekkel. A hatalomért és az olajért folytatott harcban a hadurak most elpusztítják a lakosság termését. Szűk két évvel ezelőtt a nigériaiak többsége éppoly nagy reményekkel juttatta hatalomra *Muhammadu Buharit*, mivel megígérte, hogy határozottan fel fog lépni a *Boko Haram* radikális iszlamistáinak terrorja és a gazdag olajállamban dühöngő korrupció ellen. De *Buhari* egy ideje egy londoni kórházban fekszik, miközben a hadsereg úthengerként vonul keresztül az országon. „Több civilt öltek meg, mint harcost, és valószínűleg több embert kényszerítettek menekülésre, mint a dzsihadisták terrorja”, mondja *Robert Kappel* Afrika-szakértő, a nemzetközi kapcsolatok professzora. Jemenben és Szomáliában pedig szinte minden állami funkciót tönkretettek olyan külföldi hatalmak, mint Szaúd-Arábia, Irán vagy az Egyesült Államok, illetve a különböző hadurak és terrorcsoportok. Itt azoknak a joga érvényesül, akiké a legtöbb fegyver – és az éhezők nem tartoznak közéjük.

A globális kapitalizmus

Fejlesztési stratégiáiban sok kormány még mindig a világgazdaság uralkodó törvényeit követi. Ezek alapja a szabadkereskedelem koncepciója, amelynek rendeltetése, hogy előmozdítsa minden ország exportját. A befektetők ehhez igazodnak: pénzük olyan nagyprojektekbe folyik, mint például duzzasztógáták építése, vagy nagybirtokokba, hogy azokon exportra termesszenek gyümölcsöt vagy gabonát. Az utóbbi évtizedekben spekulációs alapok szántóföldeket vásároltak föl Afrikában – együttműködve korrump politikussal. A szabadkereskedelemre vonatkozó filozófiájukkal ellentmondásban az Európa Unió és az Egyesült Államok oly erősen támogat fölöslegben előállított termékeket, hogy azokat olcsón lehet kínálni Afrikában, és így tönkreteszik a helyi piacokat: ez bizonyos élelmiszerekre vonatkozik az EU-ban, és a gyapotra az USA-ban. Ezekből a stratégiákból az exportőrök, a pénzbefektetők és a politikusok szűk rétege húz hasznot. Ez a fejlemény gondoskodik arról, hogy a jómódúak növelik hűsfogyasztásukat, miközben 800 millió ember éhezik.

Teljesen elhanyagolják viszont azokat, akik valóban táplálni tudnák az embereket: kisparasztok százmillióit és sok tízezer pásztort. Csak kevés ország törődik a kisparaszti szövetkezetek támogatásával. A kormányokból hiányzik a bátorság a nagybirtokosok által tulajdonolt földek újraelosztásához. Afrika ezért is importálja ma élelmiszereinek kereken negyedét, és közben nem művel meg 600 millió hektányi mezőgazdasági földterületet. Mindehhez társul még azoknak a milliónak a menekülése, akik vidékről a városokba özönlnek: az elvileg lehetséges élelmiszer-termelőkből így vásárlóerő nélküli gyasztók lesznek.

A Föld túlmelegedése

Kelet-Afrikát mindig is sajátosan sújtották a szárazságok. Az éghajlatváltozás azonban fölerősíti ezeket, és az elmúlt évben az El Niño nevű éghajlati jelenség következményeitől szenvedett a régió. Mivel a Föld túlmelegedése elleni intézkedések legkorábban évtizedek múlva hatnak, nagy erőfeszítésekre van szükség ahhoz, hogy enyhítsük az éghajlatváltozás következményeit. Különösen Etiópában – egy tekintélyuralmi kormánnyal bíró, vitatott országban – mutatták meg a segélyszervezetek, hogy ez lehetséges: kiépítették a napenergia felhasználását; kis töltéseket és tavakat hoztak létre az esővíz összegyűjtésére; visszaszorították a sivatagot, erdősítettek és szárazságtűrő vetőmagvakat ültettek el. Mindazonáltal számos effajta stratégiára van szükség ahhoz, hogy lépést lehessen tartani az éghajlatváltozással. És persze ez csak ott működik, ahol béke uralkodik, és legalább minimális államiság van, tehát Kenya számára segítséget jelentene, de Szomália, Szudán, Dél-Szudán és Jemen számára nem.

Cinikus uralkodók Afrikában

Szinte minden olyan országban, ahol éhínség uralkodik, vagy „megbukott az állam”, tehát államiság nélküli államról van szó, vagy gátlástalan kormányzóktól szenvednek az emberek. Így például Kenya vitatott államelnöke, *Uhuru Kenyatta* csak igen későn tette ismertté országának éhségkatasztrófáját – mivel azt akarja, hogy újból megválasszák. Dél-Szudánban *Salva Kiir* elnök hadurakkal küzd a hatalomért. Az éhezés régióiba vezető utakat blokkolják, a segélyszervezeteknek is nehézségeik vannak. Nigériában ténylegesen a hadsereg kormányoz, és minden bűncselekményt a *Boko Haram* elleni háborúval igazol. Szomáliában és Jemenben az uralkodó klikkek olyan háborúba kergették országukat, amelyeket a világ minden részéből érkező fegyverek és pénzek tüzelnek.

Cinikus kormányok Északon

Az ENSZ szintjén a világközösség csaknem teljesen csődöt mond. Szudán esetében még a fegyverembargó is kudarcot vallott, ezért tudják a fegyverkereskedők tovább szítani a konfliktust. Az ENSZ nem próbál nyomást gyakorolni azokra a rendszerekre, amelyek terrorizálják népüket – a Biztonsági Tanács nem tud meg egyezni. Mindemellett az ENSZ segélyszervezetei pénzügyileg nincsenek rendesen ellátva. „Az utóbbi években különösen erősen megnőtt a rés a szükséglet és az adományok között”, írja a *Neue Zürcher Zeitung*: „2016-ban a szükséges pénzsegélynek csak 52%-a jött össze, a folyó évben pedig március elejéig csak a kívánatos adományok 7%-át kapta meg az ENSZ.”

„A legrosszabbal kell számolnunk”, figyelmeztet *Karl Otto Zentel*, a *Care Deutschland-Luxemburg* segélyszervezet főtájkára is. Vigasztaló azonban, hogy a magán segélyszervezetek készek gyorsan és bürokráciamentesen segíteni, és várhatók különböző adományok is. Mindenesetre mindez csak csepp a tengerben, ha a politika és a gazdaság felelőseit a globális közöny jellemzi továbbra is.

Wolfgang Kessler

Forrás: Publik-Forum, 2017/7